

DIREKT

LUKÁŠE KOVANDY

Labutí píseň

Kaczyński, Orbán, Trump. Těžko najdeme politické lídry Západu, kteří jsou po d tvrdší palbou kritiky mainstreamových médií.

Polsko, Maďarsko a USA však pojí ještě něco. Jedná se o tři země ekonomicky vyspělého Západu, jejichž řadový občan měl v uplynulých zhruba dvou desetiletích vůbec nejméně z růstu bohatství své domoviny. Plyne to z dat sborníku International Productivity Monitor, který nedávno vydala OECD. Řadový Polák, Maďar a Američan zkrátka od půle 90. let bohatnou ze všech řadových občanů Západu nejméně v porovnání s růstem bohatství, jež je v jejich zemi vytvářeno. Průměrný roční reálný mediánový výdělek totiž v Polsku, Maďarsku a USA nejznatelněji zaostává za průměrným ročním růstem produktivity, tedy bohatství.

Daný nesoulad nelze svádět jen na globalizaci. Je ale zřejmé, že právě ona se nakonec stane trnem v oku těm, kteří ekonomicky stále výrazněji zaostávají. V Polsku, Maďarsku a USA je takových lidí relativně více než jinde na Západě. Nepřekvapí tedy, že právě tam se nejdříve dostali k moci politici, kteří slibují onen trn z oka vyprostit. Politici, kteří na Západě zavádějí dikci a manýry takzvaného nového nacionalismu, jak o něm hovoří Anatol Lieven, profesor Georgetownské univerzity.

Nový nacionalismus znamená osudovou hrozbu pro liberální internacionalismus, jenž se měl ruku v ruce s globalizací stát dominujícím světovým řádem. Ale nestal. Globalizace totiž zklamala kritickou masu západních voličů. A zklame další. A další. Macronovo vítězství ve Francii může být liberálnímu internacionalismu dost dobře jen labutí píseň. Na síly globalizace je příliš slabý jak Macron, tak jakékoli mainstreamové médium hystericky se snažící resuscitovat étos 90. let.

AUTOR JE HLAVNÍ EKONOM SPOLEČNOSTI CYRRUS

PO PROHRANÉM SOUDU VE ŠTRASBURKU o regulovaných nájmech by slušný stát všechny poškozené majitele domů odškodnil

Stát se chová jako nejsprostší dlužník

Už roky vedou někteří majitelé domů se státem právní bitvu kvůli dnes už neexistující regulaci nájmu. Jiní ji vzdali, další neuspěli. Nedávno však ČR definitivně prohrála u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Musí třem majitelům zaplatit přes dva milióny. „Stát by měl odškodnit sám od sebe i ostatní, ale raději to nechá dál tlít,“ tvrdí advokát, emeritní ústavní soudce **STANISLAV BALÍK** a jeho kolega **MICHAL KOJAN**.

Michal Kojan (vlevo) a Stanislav Balík se věnují deregulaci nájmu dlouhodobě

CO SE ZMĚNILO po verdiktu štrasburského soudu? Otevřela se cesta i dalším majitelům k nějaké satisfakci za uniklé příjmy? Vynucené regulované nájemné bývalo i několikanásobně nižší než to smluvní a to tu trvalo řadu let.

Michal Kojan: Už od února je tu jednoznačná zpráva od Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), jakou výši náhrady by měla Česká republika za bezpráví, které páchala, vyplatit poškozeným. V červenci soud odmítl její poslední obranu. Máme tak pilotní rozsudek určující, že stát musí majitelům doplatit rozdíl mezi tržním a regulovaným nájemným z období před deregulací. Dosavadním přísuzováním nižších částek, jež nekompenzovaly ani náklady prosté reprodukce, naše soudy žalobce systematicky ponižovaly a urážely. Nyní budou muset odškodné výrazně zvýšit.

Stanislav Balík: Nyní je to definitivně vyřešeno. Republika se v minulosti chovala jako nejsprostší dlužník, její politici

kličkovali dokonce i před rozhodnutími našeho Ústavního soudu, sebevědomě se tvářili „chachacha, vaše majetková práva nás nezajímají, klidně se sudte, nic nedostanete“. A obecné soudy vesměs také tak soudily, využívaly různé obe-

Mezi roky 1991 a 2012 zakazoval stát účtovat nájemníkům bytů smluvní ceny. Ty mnohonásobně překračovaly regulované nájemné. Poškození tedy byli majitelé domů i tržně bydlicí nájemníci. Regulované nájemné se po Listopadu týkalo 1,5 miliónu bytů, netýkalo se nové výstavby a od roku 1995 ani nových nájemních vztahů. Kvůli politickým obstrukcím začala deregulace až v roce 2007 a skončila v roce 2012.

zličky, s žalobami majitelů domů zametaly, aby nedostali nic anebo jen drobné. Teprve teď ti stateční, kteří to vydrželi, mají šanci. Jen ti „stateční“, jak říkáte? Původně se na Štrasburk obrátilo pět tisíc stěžovatelů, aktivní kauzy se však prý počítají jen v desítkách.

SB: Pokud jsou ve hře, tak mají šanci. Ve hře znamená, že už nějaké soudní řízení vedou.

MK: Kolik jich přesně je, nevíme, neřekli mi to ani právníci ministerstva financí, které u soudů vystupuje za stát. Je otázkou, zda nechťeli, nebo to nevědí. A co ti, kteří se vůbec nesoudili nebo to vzdali, protože na boj se státem neměli odvahu, čas či peníze?

MK: Nejspíš by chtěli slyšet, že mají také šanci, ale jsem skeptický. Naladění soudů, jak dosud rozhodovaly, jak hlídaly spíš veřejný zájem – pod nímž viděly ochranu státu a jeho rozpočtů – než práva jednotlivých občanů, vstřícným rozsudkům moc nepřeje.

Proč? Ústavní soud přece loni konstatoval, že označovat nároky majitelů za promlčené je nemravné, protože to byl stát, kdo situaci vytvořil. Obracet na soudy by se tedy mohli všichni poškození, ne?

SB: Jistá možnost se těm novým otevřela, ale i já jsem skeptický. Kdybych tu věc měl dneska jako

„Vítězného konce se dožije jen pár desítek lidí. Ostatní mohou žít s pocitem křivdy“.

ně. Nápravu by si mohli zjednat i ti, kteří už dostali nižší odškodné, nebo i ti, jejichž žaloby byly dříve zamítnuté kvůli promlčení. A ti, kdo se dosud nesoudili vůbec, už mají šanci minimální. Krom těch prvních se však musí individuálně obracet na české soudy.

SB: Ano. Ale vůle lidí soudit se po tolika letech silná nebude. Co si budeme povídat, ti stateční, co s tím začali – my jim v nadsázce říkáme Sedm statečných, byť jich bylo víc – věděli, do čeho jdou a co je to bude stát. Šlo jim hlavně o princip, o dodržování ochrany vlastnických práv v jejich zemi. **Mluví ministerstva spravedlnosti ovšem řekl, že právní názor Evropského soudu pro lidská práva už na jaře nás Ústavní i Nejvyšší soud zohlednily, a k automatickému zvýšení náhrad majitelům domů v aktuálních soudních sporech to přesto nevedlo.**

MK: Tohle sdělení mě děsí. Soudy, nevyjímaje Ústavní soud, vza-

ly názor na vědomí čistě formálně tím způsobem, že rozhodnutí ESLP uvádějí v odůvodnění svých rozhodnutí. Fakticky ho ignorují. Tady je pilotní rozhodnutí Evropského soudu! Pokud podle metody ESLP český stát žalující neodškodní, tak nakonec zase přijdou k němu a on zase rozhodne podle sebe. Má taková soudní anabaze smysl?!

SB: Kdyby se Česká republika držela ústavy a Listiny základních práv a svobod, že je právním státem a drží si úctu k lidským právům, tak by už dneska na ministerstvu financí pracovali na nápravě. Zjistili by si, kolik lidí se soudí, a řekli by každému z nich: „Víte co, pane majiteli, než bychom

PAVEL RYCHETSKÝ COBY MINISTR SPRAVEDLNOSTI HROZIL, ŽE MAJITELÉ DOMŮ KAŽDÝ SOUD PROHRAJÍ. CYNICKY ŘEČENO, NA JEHO SLOVA DOŠLO.

se tady všichni blbě soudili, tak přijďte, my jsme vaši újmu podle Štrasburku spočítali, dali bychom vám tolik a tolik.“ A zkusili by s majiteli jednat. Jenže stát se dál chová jako ten zmíněný nejsprostší dlužník. Dá se to přirovnat k házení houbou o školní přestávce. Přijde učitel, jednoho uličníka chytí a odvede do ředitelny. Já také házel houbou, ale tiše budu čekat, zda mě do ředitelny také odvedou. To je typická klukovina a stát se chová úplně stejně.

Nemáte moc pochopení pro chování státu, že?

SB: Nemám. Stát má tendenci pokračovat v minulé obraně svých zájmů, nikoli začít se vstřícností ke svým poškozeným občanům. Řekne si: „Zase jich to pár z nich vzdá, nebudou mít peníze a nervy na další soudní poplatky, na advokáty, na další ‚Štrasburky‘, nebudou chtít trávit poslední čtvrtinu života bojem s mlýny paragrafů...“ Tak dlouho se stát bude chovat jako firma, až poslední stateční zemřou. Co si budeme povídat, je tu spousta lidí, kteří mají blízko ke komunistickému uvažování, že stát je svatý, víc než občan a ochrana jeho práv.

Tím chcete říci, že nejen řada politiků, ale i soudců má za to, že musí jmenem veřejného zájmu víc chránit peníze státu než majetek jednotlivce?

SB: Přesně tak. Pro levicově uvažující soudce je veřejný zájem silnější než třeba pro vás.

MK: Poslední dobou i Ústavní soud akcentuje státní rozpočet jako veřejný zájem. Když to zjednoduším, „my, Ústavní soud, jsme od toho, abychom chránili peníze státu“. To lze vyčíst mezi řádky z jejich judikatury, což je strašné. Když se vrátím k nájmu: poté, kdy republika utrpěla ve Štrasbur-

ku tak výrazný neúspěch, měla by začít pracovat na odstranění systémové chyby, nikoli čekat, jestli se jednotlivci budou soudit. Ale tady se opět neděje vůbec nic.

SB: Evropský soud dohlíží na to, aby se dodržovala Úmluva o lidských právech. Náš stát se k ní přihlásil nikoli proto, aby se nechal stokrát analogicky odsoudit, ale proto, že mu stačí jedno rozhodnutí, aby si řekl: „Ano, jedeme podle toho a přizpůsobíme se.“ Štrasburk rozhoduje o ochraně práv, takže správně by to mělo být tak, že stát by si měl říci: „No jo, my to tady přepískli, tak radši přestaneme ta práva porušovat.“ Republika by se měla zachovat důstojně a měla by připustit, že práva svých občanů porušila.

To asi není snadné, když celé garnitury politiků regulaci nájmu zarputile bránily a řada z nich patří k elitě země dodnes. Například někdejší vládní politici ČSSD Pavel Rychetský, Jiří Rusnok, Vladimír Špidla, Bohuslav Sobotka, Stanislav Křeček...

MK: Ještě třeba Jiří Paroubek... Pamatují si, jak v televizi právě Pavel Rychetský v roce 2002 hrozil, že mezi majiteli domů je několik bláznů a šílenců, kteří si myslí, že mohou zvedat nájemné jednostranně. Zdůraznil, že každý soud prohraje. Byl přitom vicepremiérem a ministrem spravedlnosti a fakticky tím zasahoval do nezávislosti soudů.

SB: Tihle ochránci státu vlastně mají obrovský sukces. Podívejte se na to z jejich strany. Co vzkázali majitelům domů? Nejprve: nedostanete nic. Pak: uděláme úlitbu a budeme předstírat nějaké drobné odškodnění. Nyní: odsoudili nás, ale řekneme, že to není pro všechny, jen pro ty, co si podali stížnost do Štrasburku... Oni stát opravdu ochránili, ale za cenu, že jeho občané mají pošlapaná práva. Cynicky řečeno, Pavel Rychetský měl pravdu, došlo na jeho slova. Tak dlouho se hrálo na zdrženou, až se vítězného konce dožije jen pár desítek lidí. Ostatní mohou žít s pocitem křivdy a nanejvýš si v ústavě číst, že Česká republika je právním státem.